

35 TYSK OCH FRANSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 11, november 1859

Vi nämna här korrt några i den inländska bokhandeln tillgängliga arbeten, hvilka genom sitt innehåll tillhöra den allmänna bildningen.

GESCHICHTE DES NEUNZEHNTEJN JAHRHUNDERTS SEIT DEN WIENER-
VERTRÄGEN; VON G. G. GERVINUS. TH. III. LPZG 1859.

10

Inledningen till denna historia utkom redan 1852. De åsikter, som i denna inledning yttras, bragte författaren som bekant ett tryckfrihets-åtal på halsen. Hans uppfattning af händelsernas allmänna gång sedan 1815 uttalas i följande rader:

»De bjertaste ytterligheter, såväl i det demokratiska skräcksystemets rigtning, som i det furstligt-militäriska enväldets, hade under franska omhvälfningens lopp kommit till företeelse; Frankrikes inre frihet och nästan alla europeiska nationers yttre oberoende hade gått förlorade under Napoleon; och hvarken Frankrike fann sin förlust ersatt genom den makt och storhet, eller Europa sin genom de friare institutioner, som kejsaren gaf det; 1813 års rörelse i Europa, hvilken Pitt redan 1805 förutsagt, blef nödvändig för att sätta världsdelen öfverspända och odrägliga förhållanden i ett naturligt läge. Enligt de läror, som lågo i sjelfva tilldragelserna, syntes ett sådant naturligt läge möjligt att ernå, om man i det yttre godtgjorde de många kränkningar, som folkens sjelfständighet lidit, och i det inre med uppriktig och trogen samdrägt grundlade tidsenliga fri- och rättigheter för sjelfva folket, med ett ord: om man valde en medelväg emellan de begge yttersta öfverdrifterna, emellan folkvälde och furstligt envælde. Sjelfva Napoleon, då han återvände från Elba, syntes hafva begripit dessa läror, hur mycket de än stredo emot hans natur. Han lät förkunna, att han återvände med ett nytt inre och yttre system; att han i öfverensstämmelse med folket ville en fri författning och att han uppgåfve tanken på det stora riket, sedan den europeiska rörelsen för folkens fred och oberoende hejdat honom i hans segertåg; snillet hade kämpat emot århundradet, men århundradet förblef segrare. Denna uppfattning återgaf själen i tilldragelserna på ett mästertligt sätt. Men äregirighet och passion hade ofelbart utplånat denna lärdom i samma mon, som kejsaren länge kvarsetat på thronen. Det tvång, som han under de hundra dagarne ålade sig, besvarades med misstroende från alla samhällets delar. Man hade af hans exempel, det största som kunde framdragas, ännu en gång erfarit, att på furstliga reformer ofvanifrån och nedåt icke vore att bygga, och att för folket endast de friheter vore tillförlitliga, för hvilkas erhållande och försvar de sjelfva satte sig i rörelse. Denna erfarenhet återupprepade sig äfven, då i Napoleons ställe makternas förbund begynte leda de europeiska tingen. Äfven de syntes i början hafva lärt af denna erfarenhet och tycktes vilja återställa lugnet i världsdelen genom den dubbla omsorgen för det yttre oberoendet och en modererad inre frihet. Men äfven nu gick erfarenhetens lära genast förlorad i det praktiska förfaringssättet, äfvensom de goda grundsatserna i sjelfva utförandet. På Wienercongressen kastade man åter stater och folk, för hvilkas oberoende man upprest sig, om hvarandra efter godtycke och tillfälliga intressen. Man hade lofvat fria författningar för Frankrike, Spanien, Preussen och alla Tysk-

20

30

40

50

lands stater, men vid första stymmelse till, att folken också ville göra bruk af sina författningar, förtryckte man friheten och återtog det gifna löftet.

10 Ifrån denna tidpunkt bildar det nittonde seklets historia en ren motsats till den tid af det 18:de århundradet, då de furstliga reformerna hade framkallat en likartad rörelse i hela verldsdelen. Den fortsätter omedelbart och utbildar, på ett naturligt framåtskridande sätt, inom hela verldsdelen, hvad franska revolutionen, som afbröt
 20 dessa reformer, hade gjort i Frankrike. En följd af statsförändringar sätts i verket i nästan alla Europas, ja till och med Amerikas delar, och än genomdrivas, än hämmas, än omintetgöras och än åter upptagas; men det är icke numera ministrar och furstar, som påbjuda dem, utan det är folkrörelser, som åstadkomma dem, och reaktionen deremot, som då utgick från folket, utgår nu ifrån furstarna. Dessa rörelser löpa i tvenne riktningar; den ena går inåt och har friare samfundsordningar till sitt mål, den andra utåt och eftersträfvat ett förhållande af ömsesidigt oberoende mellan folken och stammarna, en politisk fördelning, som motsvarar de olika nationaliteterna och språken. De tvenne stora erfarenhetsintryck, som man under
 30 Napoleons verldsvälde gjort af förtryckt inre frihet och kränkt yttre sjelfständighet, synas äfven under denna tid ligga så tungt på århundradet, att alla större händelser under de sista årtiondena tyckas framställa sig såsom verkningar emot fortvaron eller återkommandet af dessa förhållanden. Tidens och folkens rörelser stå på detta sätt i ett förhållande till de begge största tilldragelserna under de förflutna 25 åren, till fransyska revolutionen med dess sträfvanden efter inre politisk emancipation och till befrielsekrigen med deras diktan efter nationell fördelning af folken och deras oberoende af hvarandra.»

30 Att känna den närmaste samtids historia är väl det nödvändigaste vilkor för allt bildadt deltagande i, hvad samtiden rör. Till en sådan kunskap kan ingen mera pålitlig ledare finnas än Gervinus, den berömde författaren till Tyska poesins historia, »Geschichte der poetischen Nationalliteratur der Deutschen» i 3 band och »Neuere Geschichte der poet. Nationalliteratur der Deutschen» i två band. Han tillhörde antalet af de professorer i Göttingen, hvilka 1837 protesterade mot den egenmäktiga Hannoverska potentaten Ernst August's statskupp, och han blef därför afsatt och förvisad. Sedermera har han blifvit anställd i Heidelberg. Till hans lefnadsöden hör, att han tidigare hade
 40 egnat sig åt handeln och först vid tjugu års ålder vände sig till de vetenskapliga förstudierna.

Samvetsgrann forskning och skarpsinnig kritik erkänns vara Gervini framstående förtjenster. Man anser deremot, att han icke är i lika grad klar i uppfattningen af företeelsernas allmänna betydelse och sammanhang. Hans framställning är något mera den lärdes, än den snillrika betraktarens.

Med afseende derpå, att vi anmäla arbetet såsom egnadt för en större krets af läsare, är väl dess största fel den långsamhet, hvarmed det utgifves. I tredje bandet har författaren ännu icke kommit längre framåt, än till Italienska och Spanska revolutionen. Men då arbetet
 50 icke är inskränkt till framställningen af någon speciel historisk tilldragelse, utan utgör ett fragment af allmänna historien, är det jemförelsevis likgiltigt, huru stor del af denna den färdiga delen omfattar. Till en avslutad period i striden mot reaktionen från 1815 har historien ännu icke hunnit.

Vi tillägga författarens reflexion öfver den form, hvori det andliga

arbetet för tiden verkar:

»Tidens rörelser uppbåras af massornas instinkt. Ty det hörer till det väsendtliga karakteristiska i vår tids historia, att något stort inflytande af enskilda regenter och privata knappt kan uppvisas. Sedan Napoleon har ingen verkligt framstående karakter uppträdt, som förmått leda sin samtids uppmärksamhet företrädesvis på sig ensam, ingen sannt stor karakter, som tagit sitt folks skickelser i sin hand eller blifvit representant af en hel tids sträfanden. Historien har att berätta om några fältherrar, som antagit vissa af Bonapartes egenheter, men det oefterhärmliga hos honom har förblifvit utan efterhärming.

De stora statsmännen under den närmast förflutna tiden hafva utdött, till och med i England och Amerika, och afkomman är af betydligt ringare vext. I litteratur och vetenskap hafva visserligen några stora andar fortlevat in i vår tid, men deras födelse och bildning tillhör den förutgångna. I tekniskt hänseende är begagnandet och bruket af ångkraften en egendomlig förtjenst för denna tid, men den första och förnämsta impulsen dertill gafs i den förutgående perioden; de skapande krafterna äro ringa; men oerhörda, till antal och verkningar, äro de, som utveckla det skapade. Derföre saknar vår samtids historia helt och hållet den prägel, som genom utmärkta framstående människor påtryckes historien. De många små rörelserna ingifva icke den förskräckliga hänförelse, som de med hvarandra kämpande krafterna i den första fransyska revolutionen meddela. Under de mångfaldiga krigstilldragelserna har knappt en enda talang uppdykt, som kunnat väcka ett större intresse. Jemförd med den napoleonska tiden gör vår, trots de många enstaka uppresningarna, ett intryck af allmän utmattning och trötthet, som tyckes vara den naturliga följden af de förutgående, omåttliga ansträngningarna och skakningarna. Ja till och med 18 århundradets tider *före* franska revolutionen synas, i jmförelse med vår, rika på betydande personer. Den njutning, som 18 århundradets historia skänker genom berättelsen om de många utmärkta personligheters, furstars, statsmäns, krigares, skriftställares lif och verksamhet, som det eger, är vår tidshistoria icke mäktig att gifva. Men just det, som gör hennes innehåll i detta afseende så fattigt, gör henne i ett annat åter så mycket mera betydande. Den njutning, som hemtas af de förra tidernas historia, köper man för det nedslående priset, att folken, bredvid dessa stora enskildta, voro helt och hållet overksammas, att de endast voro det ämne, i hvilket de ledande männen för sin tid verkade efter godtfinnande. Deremot röra sig folkmassorna sjelfva i vår tid, likasom i 16 århundradet, och det i alla sina delar. Och detta är vår tids egendomliga storhet. Den utmärkta naturgåfvans framstående rang är i aftagande, men de medelmåttigt begåfvades antal deremot inbegripet i så mycket större tilltagande; det är icke bildningens kvalitet eller dess höjd hos enskilda, som utgör vår tids ära, utan dess kvantitet, vidd och utbredning bland mängden; i det enskildta har ingenting stort och utbredning bland mängden; i det hela är det i sanning en stor och sublim vändning i det offentliga lifvets skick, att denna tids historia icke blott har att berätta biographier och furstehistorier, utan folkhistorier. Rörelsen bland dessa stora massor i verldsdelen är delad och långsam, och framåtskridandet afbrytes och hämmas, just emedan massorna äro så stora och olikartade; men förberedelsen är vidt omfattande, och om resultaten ännu äro af den art, att de för ögonblicket modfälla de häftiga och otåliga, så äro dock denna

tids löften så stora och tillförlitliga, att de till och med upprätta den modstulnaste med den känslan: detta är dock en tid, i hvilken det är värdt att lefva. Om det icke är en tid af djupgående och den inre människan bildande kultur, så är det deremot en tid af vidsträckt och människans yttre läge befrämjande civilisation. Hvad de praktiska vetenskaperna och tekniska konsterna i dessa tider, genom mångas förenade krafter och erfarenhet, i stort frambringa, bidrager, liksom fordom de stora tilldragelserna och uppfinningarna i 15 och 16 seklerna, till upptagandet af allt större och större massor inom bildningens och välståndets område. Den fast grundade naturvetenskapen om himmel och jord innesluter, liksom fordom reformationen, vantron och okunnigheten inom allt trängre gränser; ångmaskinerna, jernbanorna och telegrapherna åstadkomma, liksom boktryckerikonsten och sjöfarten i fordna tider, en hastighet, en utbredning och gemensamhet i alla enskilda framsteg, som till civilisationens fromma öfvervinna till och med tiden och rummet. Aldrig har sammanhanget mellan alla jordens delar varit fullkomligare; aldrig kommunikationsmedlen mångfaldigare, rörelsen rasare och allmänare, bildningsmedlen tillgängligare, människornas skicklighet till hvarje verksamhet större, samt välmåga, njutning, lätthet och behag i lifvet allmänare utbredda; också har icke heller någonsin allt detta varit allmänare begärddt och eftersträfvadt än i närvarande stund. Den lifliga verksamheten i det husliga lifvet har äfven gjort sig gällande i det offentliga. Och äfven här är det massorna, som taga initiativet i politiken. Med den säkerhet, som är mängdens instinkt så egen, uppställa de sina fordringar, utan att förbluffas af doctrinens lärda och visa förnumstighet, och i noga öfverensstämmelse med sina fördelar och behof, samt påyrka dem helt enkelt och följdriktigt på grund af sitt eget välförstådda intresse, utan att förskräckas af motståndet och motståndarnes segrande verldsvisdom. Men deras fordringar gå ut derpå, att staten ändtligen skall låta sig mängdens väl angeläget vara, och icke några få enskiltas. Och de stödjä sig, dessa fordringar, allt mer och mer för hvarje dag, på en för de klarseende tydlig och för de förbländade hotande grund, hvilken redan de första calvinistiska statsläroarna varnande hade predikat: att det gifves stater utan furstar, men icke utan folk.»

40 ALEXANDER VON HUMBOLDT'S REISE IN DIE ÆQUINOCTIALGEGENDEN DES NEUEN CONTINENTS. IN DEUTSCHER BEARBEITUNG VON HERRMAN HAUFF.

Förunderligt nog hafva den stora Tyska naturkunniges tidigare arbeten varit för den Tyska litteraturen fremmande. Det var från 1799 till 1844 Humboldt gjorde dessa omfattande resor i Syd- och Central-Amerika, hvilka grundlade hans stora insigter och än större berömdhet. Efter återkomsten från desamma vistades han öfver tjugu år i Frankrike, och det var här han i förening med sin trogna reskamrat, den Franska naturforskaren *Bonpland*, utgaf de omfattande delvis praktfulla arbeten, i hvilka beskrifningen öfver resan och dess vetenskapliga resultat nedlades.

50 För första gången utkommer nu resebeskrifningen på Tyska språket. Det sker i en form, egnad för den större läsande allmänheten. Med Humboldt's begifvande och under hans ledning har utgifvaren, Hauff, företagit denna bearbetning. I densamma äro de strängt vetenskapliga

notiserna och undersökningarne uteslutna; och äfven i allmänhet är framställningen sammandragen, för att icke göra verket alltför omfattande för dess föresatta bestämmelse, att utgöra en läsning för den större bildade allmänheten.

CULTURSTUDIEN AUS DREY JAHRHUNDERTEN, VON W. H. RIEHL. 2: E AUFL. 1859.

Författaren är densamma, hvars arbete om medborgerliga samhället och familjen, under den allmänna titeln »Naturgeschichte des Volkes» vi förut anmält och i utdrag öfversatt. 10

Här ifrågavarande skrift motsvarar icke den föreställning derom, titeln ingifver – icke heller den, man hemtar ur Tyska yttranden öfver detsamma. Icke såsom skulle innehållet sakna intresse. Snart sagdt hvarje innehåll måste vinna ett sådant, då det behandlas med Riehl's originela förmåga, att betrakta den särskilda företeelsen i dess förhållande till det stora hela, och med hans utmärkta talang i framställningen.

Han har t. ex. en gammal Atlas, den »Homanska», en Brefställare för förgångna tider, en hel samling af Almanackor, d. v. s. af Tyska folkkalendrar med deras skildringar, berättelser och praktiska råd för menigeman. Han beskriver, hvad den ena eller andra af dessa kuriositeter företer, jemför det med tidigare och senare företeelser och drager häraf slutsatser för den ifrågavarande tidens ståndpunkt i bildning och sed. Det sker allt med stor ledighet i en egendomlig, liflig stil, med rikedom på åsichter och utsichter åt hvarjehanda håll. 20

Vidare undersökas förhållandena i Augsburg i äldre tider, allt med samma synpunkt, att vinna en klar föreställning om den ifrågavarande tidens kultur. 30

Läsaren finner: dessa föremål för betraktelsen äro mera tillfälligt upptagna och äfven från Tysk ståndpunkt betraktade mera speciela. För en läsare i Finland har dock, detta oaktadt, Riehl's framställning och bedömande af desamma sitt värde. Man kan nemligen ur dem lära, huru det snart sagdt ligger inom hvarje bildad och tänkande menniskas område, att lemna gagnande bidrag till kännedomen om eget land och folk. Man kan icke på många håll vänta samma omfattande insigt, samma fängslande egendomlighet i beskrifning och bedömanden, som man finner hos Riehl. Men blotta samlandet och beskrifvandet vore redan förtjenst nog. Den skall väl komma, som förstår att använda det samlade materialet. 40

Sista afdelningen i boken utgöres af en omfattande afhandling under titel »Unsere musikalische Erziehung».

Förf. synes vara musiker ex professo, så kännare visar han sig af musikens både teori och praktik. Hans tanke är i allmänhet den, att den moderna konsert- och konstmakar-musiken tagit lifvet af all kammarmusik, hvarmed förstås quartetten och enklare harmonierad musik. Följden har varit, att musiken såsom samspel försvunnit i familjerna, och att i dem fortepianot numera snart utgör det enda instrumentet, tjenande husets döttrar till, att vid tillfälle lysa med en färdighet, hvilken såsom flera andra dylika är bestämd att icke kultiveras utöfver bröllopsdagen. 50

I sjelfva verket måste man, om man närmare tänker på saken, medgifva det, att musiken såsom blott offentlig öfning, afhörd i konsertsalarne, har ett ganska inskränkt inflytande på ett folks bild-

ning. En tafla kan man hänga på hemmets vägg, en staty kan ställas på någon konsol i hemsalens hörn, att icke tala om den lätthet, hvarmed skaldekonstens produkter kunna återkallas för känsla, fantasi och tanke. Men tonerna förer man icke med sig till hemmet, och erinran af desamma och återkallandet af det intryck, de utöfvat, är af korrt varaktighet. Blott om tonernas konst idkas i familjen, har inflytandet af densamma för den och derigenom för den allmänna bildningen något högre värde.

10

LEBENS- UND CHARAKTERBILDER GRIECHISCHER STAATSMÄNNER U. PHILOSOPHEN – NACH GROTE'S GRIECHISCHER GESCHICHTE ÜBERSETZT U. BEARBEITET VON TH. FISCHER. KÖNIGSB. 1859.

20

Greklands historia af Grote, om hvilket storartade verk i detta blad blifvit taladt, är af den art och det omfång, att det som sådant alltid måste blifva ett obekant land äfven för större delen af vetenskapsidkare. Man kunde alltså förutse, att dess innehåll snart nog skulle i mindre skrifter populariseras. En början dertill gör ifrågavarande skrift, hvilken, såvidt vi tagit kännedom af densamma, är med omsorg och talang redigerad och skrifven i ett vackert och vårdadt språk.

30

Man må huru ofta och huru vidlyftigt som helst demonstrera mot antikens studium; de Europeiska folken skola dock alltid återvända dertill. Man kallade länge studium af de gamlas litteratur företrädesvis för humanistiska studier. Namnet var väl ensidigt, emedan den närvarande menckliga bildningen måste hafva icke blott en rot, utan äfven en stam, grenar, blad, blomma och frukt. Men man kan dock aldrig lära sig förstå, hvari denna utveckling består, utan att känna dess rot. Man förstår icke utan att känna den antika bildningen, huru det kunnat ske, att den egt detta oerhörda inflytande på uppkomsten af den nyare tidens. Och det torde knappt kunna betvivlas, att en sådan insigt vinnes lättare genom betraktande af t. ex. de framstående individernas i Grekland lif och verksamhet, än genom inhemtande af de Grekiska staternas jemförelsevis obetydliga historia. Såsom det karakteristiska hos dem har man framhållit deras »rena mensklighet». Uttrycket är något dubbeltydigt; och det är obestridligt, att denna dubbelttydighet haft sitt menliga inflytande. Läger man vigten derpå, att de, såsom det ofta uttryckes, stodo närmare naturen, d. ä. att de mera obehindradt följde sina naturliga ingifvelser och icke sågo något ondt deri att följa dem, så är detta blott till häften sannt, emedan deras lif under folkets mest blomstrande period var i otrolig grad raffineradt, och man framhåller då den sida af detta lif, som utgör dess svaga och förkastliga, och hvilken äfven förde den antika kulturen till förfallet. Deras mensklighet visade sig tvärtom »ren» endast i deras mest andliga verksamhet, i den mening nemligen att de obundna af all auktoritet togo sin öfvertygelse om det sanna och goda ur sitt eget inre samt i samhället gällde och förmådde vara verksamma i samma mon, som de hade mod och kraft att lefva enligt denna öfvertygelse – ett mod och en kraft, hvilka de sällan saknade.

40

50

Man tycker väl, att förhållandet är detsamma bland Europas nuvarande folk. Ty hvarifrån vill väl menniskan taga sin öfvertygelse, om icke ur sin egen barm? Men i sjelfva verket är nu äfven den mest sjelfständiga individ bunden af mångfaldig auktoritet. En uppenbarad religionslära, som i och för sig gör anspråk på sanning; kyrkans denna lära bestämmande stadgar, till hvilkas erkännande individen uppfostr-

ras; en vetenskaplig tradition, som hvilat på de utmärktaste individens genom flera århundradens lopp fortgående undersökningar – allt detta utgör lika många auktoriteter för individens vetande. För folkens kommer dertill bandet af andra folks upphunna bildningsgrad – den förutsatta allmänna mänskliga bildningen. Denna utgör äfven en auktoritet för handlingen, för de särskilda folkens allmänna sed. Äfven utvecklingen af hvarje stats institutioner är mer eller mindre bunden af dess förhållande till andra stater.

För Greken funnos icke dessa band. Hans religionslära var hans skalders verk; den gällde såsom folketro, men den högre bildade behandlade den blott som sådan. Vetenskapen var ny; den skapades först under Grekens egna händer. Alla andra folk voro för honom barbarer, deras vetande och sed af ingen betydelse. Mänsklig bildning, bildning i och för sig, var för honom blott hans egen och hans folks. Nödvändigheten af gemensamt försvar lade väl tidtals något band på de särskilda Grekiska småstaternas ömsesidiga förhållanden. Men öfverhufvud herrskade inom hvar och en af dem den största frihet. Spartansk bildning och Atheniensisk voro oberoende af hvarandra. Denna frihet bevisar sig äfven deri, att statsförfattningar uppgjordes af filosoferande lagstiftare, och att dessa a priori uppgjorda lagar bestämde det allmänna handlingssättet och först skapade en allmän sed. Ett sådant lagstiftande tillhör folkens barndom, medan i det nuvarande Europas stater äfven de visaste lagstiftningsteorier visa sig vanmäktiga mot den historiskt gifna seden.

Vi tala här icke om den antika eller den moderna bildningens företräden. Ingen lär vara vara frestad att välja mellan de båda. Det är i själfva verket en högre frihet, att människan både i vetande och handling erkänner det allmänt förnuftiga, ett högre förnuft än individens och äfven än de särskilda folkens, som styrer historiens gång.

Men hvad vi velat påpeka är denna den individuella öfvertygelsens frihet hos de antika folken, isynnerhet hos Grekerna. Det är den, som gjorde deras forskning och deras handlingssätt så genuint, i högre mening naturligt och rent mänskligt. Det är denna antikens karakter, som gifvit dess litteratur ett så stort inflytande på den nyare tidens bildning. Kunskapen i densamma har verkat och verkar fortfarande att rigta mänskliga forskningen på det traditionella, och att frigöra mäskligheten från allt det i denna tradition, som icke har en förnuftig grund, från det af tanklös vana antagna och gällande, från fördomarnas band.

Det är härigenom antikens studium är så bildande för hvarje människa, och häri detta studium har sin rätt, att kallas humanistiskt. Dess litteratur bevisar också för sitt upphof genom den lätthet, hvarmed äfven dess djupsinnigaste tänkares skrifter kunna förstås, och deras läror fattas af hvarje bildad. Frukten af detta studium är dock icke en möjlig öfvertygelse om lärorens sanning eller handlingssättets berättigande äfven för vår tid, utan delaktighet af den endast för sanningen och det rätta intresserade anda, ur hvilken dessa läror och handlingar utgingo.

För den lärde har detta studium ännu ett annat intresse, formfulländningens i de gamles litteratur och konst. För dess uppfattning är kännedomen af deras språk fortfarande ett viktigt bildningsmedel. Men derom hafva vi icke här att tala. Den skrift, vi anmält, är icke ämnad för den lärde utan för hvarje litterärt bildad läsare.

Franska litteraturens stora tilldragelse för dagen är *Victor Hugo's La Légende des Siècles*. V. I, II. Paris 1859; och vare det sagdt vår bokhandel till förtjent beröm: boken, hvars företal är skrifvet i

September, finnes här i Helsingfors i November.

Dessa volymer innehålla en betydlig serie af dikter och utgöra dock endast en del af ett ännu större helt. Författarens företal och titelbladet ger tillkänna, att dessa dikter äro blott första delen af »La légende». Såsom sådana hafva de sin särskilda titel: *Histoire – Les petites Epopées*. Och La Légende des siècles i dess helhet skall ännu åtföljas af tvenne andra arbeten eller diktserier: »La fin de Satan» och »Dieu».

Om vi tillägga att redan första delen af La légende, d. ä. af denna första afdelning af hela diktcykeln, utgöres af ett fyratiotal dikter, bland dem flera halft episka, halft dramatiska, i ett till två tiotal sånger, kunna våra läsare lätt föreställa sig, hvilken djerf plan redan med afseende å det yttre omfånget ligger till grund för denna poetiska produktion. Och med afseende å innehållet innebär denna plan intet mindre än en historiens filosofi, hvars första del, La Légende, skall gifva ett uttryck åt de skilda tidehvarfvens anda, den andra skall behandla det Ondas former i verlden, den tredje det Gudomligas uppenbarelse – l'Humanité, le Mal, l'Infini».

Uttrycket »legend» förklarar författaren ungefär sålunda, att den är historien i poesins form; »Herodotus skref historien, Homerus legenden.»

De stora afdelningarna i närvarande första del, behandlade hvar för sig dels i en, dels i flera dikter, äro följande:

1. *D'Eve à Jésus*; 2. *Décadence de Rome*; 3. *L'Islam*; 4. *Le cycle héroïque chrétien*; 5. *Les chevaliers errants*; 6. *Les thrones d'Orient*; 7. *L'Italie*; 8. *Seizième siècle (renaissance-paganisme)*; 9. *La Rose de l'Infante (Philip II:s tid)*; 10. *L'Inquisition*; 11. *La chanson des aventuriers de la mer*; 12. *Dixseptième siècle*; 13. *Maintenant (nutiden)*; 14. *Vingtième siècle*; 15. *Hors des temps*.

Naturligtvis faller man på den tanken, att författaren under dessa rubriker, huru tillfälliga de än stundom må synas, skulle besjungit historiens märkvärdigaste händelser och utmärktaste personligheter. Så är icke förhållandet. Kanske vore också fordran derpå ur poetisk synpunkt illa betänkt. Ty hvad kunde äfven den utmärktaste skald i sådant fall annat göra, än i meter och rim infoga det kända och många gånger sagda. En snillrik recensent i *Revue des deux mondes*, Emile Montégut, anmärker väl ganska sannt, att det är andra personligheter, än de af V. Hugo skildrade, hvilkas namn historien bevarar – hvaremot de namn, skalden anför, icke ens haft en plats i legenden. Men det synes berättigadt, att poesin må skapa sina fantasifigurer såsom representanter af den tid, hon vill måla – om de blott verkligen äro inkarnationer af denna tids anda. Just häri torde dock hvarje läsare finna den största bristen. I denna del af Legendan kan ingen igenkänna mensklighetens historia. Det återstår att erfara, huruvida skalden i det följande skall förmå fylla, hvad här brister. Sagde recensent gör sin anmärkning hufvudsakligen med afseende derpå, att skaldens legend öfverhufvud är en skildring af brottet och eländet, bland hvilka en skymt af ädel mensklighet är en sällsynt oas. Men man kan också tillägga, att icke få skildringar röra så isolerade bisaker, att ingen ur dem kan lära, om hvilket tidevarf fråga är, T. ex. »sjuttonde seklet», trettioåra krigets, Richelius och Mazarins, den Engelska revolutionens, får till karaktéristik »Les mercenaires» – de stående härarne – och dessa representeras af »Le régiment du baron Madruce», ett Schweitzer-regemente i Österrikisk tienst. Poetiskt har detta val sin pointe i antithesen mellan de Schweizare, som frigjorde sitt land från Österrikes ok, och dem, som stödde samma regerings – och andra regerings – förtryckande

och absoluta välde. Men ur historisk synpunkt är denna representation lika fattig, som i flera hänseenden illa vald, och äfven sjelfva sakens betydelse är origtigt bedömd. Folkens frihet förlorade icke derpå, att de valde en enväldig konung i stället för ett hundratal små tyranner, och denna hvälfning förbytte de löst sammanhållna feodallänens befolkningar till mäktiga nationer.

Slående är det att finna, huru litet Frankrike och Franska folket ingår i seklernas legend. Skalden dedicerar sitt arbete till »La France» med denna sköna strof:

»Livre qu'un vent t'emporte
En France où je suis né!
L'arbre déraciné
Donne sa feuille morte.»

10

Läsaren torde erinra sig, att Victor Hugo sedan statskuppen 1852 är landsflyktig bosatt på Jersey, en af de under England lydande Normanniska öarne.

I dikterna förekommer, som sagdt, ganska litet om Frankrike. Den stora nationen synes vara ur historien försvunnen. Kanske ville skalden, då han nu engång i historien ser endast skuggsidorna, icke vältra något af skulden på Frankrikes skuldror. Ludvig XIV:s tidevarf, revolutionen, Napoleon – intet spår af allt detta visar sig i dikten.

20

Eljest kan man väl deri, att öfverhuvud herrskarväldet, monarkin, absolutismen, tyranniet är ett ständigt återkommande föremål för skildringen, och i vissa serdeles bränmärkande strofer, adresserade till det brutala våldet, finna, att skalden icke glömt, hvem som nu styr Frankrike. Han kan vara säker nog, att hans dikt skall komma inför den rätta personens ögon och att i den ingen allusion skall gå förlorad för hans landsmän.

30

Vi hafva med det sagda velat uttrycka vår öfvertygelse, att man rättast torde böra glömma, hvad denna diktserie i sin helhet skall föreställa. Gör man så och läser hvarje dikt för sig, har man lättare att i dem återfinna den stora skalden.

Montegu, som lifligt erkänner V. Hugo's stora skaldeegenskaper äfven i denna dikt, hans djerfva och rika fantasi, hans makt öfver språket m. m., begagnar en egen vändning, för att utmärka, att fantasispelet ofta blir öfverdrifvet och forceradt, och dikten lider af brist på sammanhang. Han säger icke, att man hos skalden *saknar* reflexion och kritik, utan han tillägger honom *ett öfvermått* af »vilja». Meningen är ungeför den: att då V. Hugo af sin väldiga fantasi föres att i några liknelser och bilder måla en situation eller personlighet, dessa skildringar stå utan noga sammanhang med hvarandra. Men han låter deraf icke afskräcka sig, utan söker en förbindelse dem emellan, huru heterogena och till och med motstridiga de än må vara. Detta är den kraftiga vilja, om hvilken Montégu talar – och hvars verksamhet han väl icke gör till en förtjenst för dikten, men hvars styrka han dock ger färgen af något beundransvärdt hos diktaren. Denna vändning är karakteristisk för den Franska artigheten.

40

Obestridligt är, att äfven i V. Hugo's äldre dikter mycket är forceradt, öfverdrifvet, och hvad man kallar skrufvad. I hans dramer och romaner, hvilka äro mera kända, har man tillräckliga exempel härpå. Härmed förenar sig skaldens förkärlek för skildringen af det groteska, det förfärande, ja det vidriga både i naturen och i menniskohjertat. Men allt detta sammanhänger med hans utmärkande

50

skaldenatur. Det är det upphöjda, det storartade, hvars bild hans sång helst återspeglar, mindre den stilla skönheten i livvets vanligare företeelser och förhållanden. Man finner väl bland hans dikter äfven sådana – eller sådant – som ger uttryck åt en djup och varm känsla; men detta är mera undantag än regel. En viss kyla andas från det mesta af hans poesi. De lefnadsförhållanden, i hvilka känslan uppenbarar sig, erbjuda icke lätt föremål för den storartade konception, för den djerfva fantasi, som utgör det för V. Hugo's diktaregåfva utmärkande.

10 En diktcykel, sådan som den ifrågavarande, läser man icke med samma lätthet som en roman. Hvarje dikt tål också att läsas flera gånger. Det är derföre ganska naturligt, att Ref. ännu lärt känna endast en del af dessa dikter. Intrycket af läsningen är en egen attraktion, såsom till det hemlighetsfulla, fördolda, men också en känsla af hemskhet och ödslighet såsom resultat af den tillfredsställelse, denna lockelse här finner – d. v. s. såsom följd deraf, att tanke och känsla öfverhufvud vända otillfredsställda åter. Och likväl läser man, och attraheras, och beundrar. Man känner det: här är en stor anda i kamp med lösningen af livvets högsta gåtor. Man får också icke glömma, att man har att göra blott med början. Framtiden skall visa, om fortsättningen förmår bringa en mera försonande lösning.

20 Det bör ock tilläggas, att flera af dikterna, för sig betraktade, äro jemförelsevis lugna episka skildringar, hvilka blott sluta med en pointe, en vink om *usus practicus*. Så t. ex. har den sista dikten i »Cycle héroïque chrétien» till titel *Le jour des rois*. Hvilken är denna konungarnes utmärkande dag? Från Pyreneernas toppar fordra de af de Spanska dalarnes fredliga befolkning skatt i spanmål, vin m. m., en femtedel af årets gåfvor. På en ursäktande bön om eftergift följer ett i eldbokstäfver beskrifvet plundrings- och härjningståg, hvarefter de återvända till sina berg och borgar. På en bro från Cesars tid har slaktandet rasat som värrst, män, qvinnor och barn blifvit slagna eller störtade i floden. Der står en tiggare kvar och förbannar, jemförande bergens snö med smutsen i sina lumpor. Slutorden äro:

» O guenille, o montagne; – et cachez toutes deux,
Pendant que les vivants se traînent sur leurs ventres,
Toi, les poux dans tes trous, toi les rois dans tes antres!»

Skildringen har troligen historisk grund. Förf. citerar dag och datum: år 860 den 6 Januari.

40 Ett oändligen vackert stycke, i hvilket de mildare känslorna förherrligas; är *Les pauvres gens*, tillhörande afdelningen: »Maintenant».

En fattig fiskares hustru har sin man på hafvet, i storm och mörker. Deras fem barn äro ännu små:

— O mère!
Tu dis: »S'ils étaient grands! Leur père est seul!» Chimère!
Plus tard, quand ils seront près du père et partis,
Tu diras en pleurant: »Oh s'ils étaient petits!»

50 Hon går till stranden, för att spana efter den frånvarande. Men hon har att gå förbi ett uselt kyffe, der en sjuk mor lefvat med sina två späda barn. Hon måste dock se till dem. Modren ligger död.

La mère, se sentant mourir, leur avait mis
Sa mante sur les pieds et sur le corps la robe,

Afin que, dans cette ombre où la mort nous dérobe,
Ils ne sentissent pas la tiédeur qui décroît,
Et pour qu'ils eussent chaud pendant qu'elle aurait froid.

Den fattiga fiskarqvinnan tager de båda barnen, bär dem till sin koja och lägger dem på bädden. Hon fruktar nu sin mans hemkomst och drager sänggardinerna till. Läsaren fruktar verkligen med henne – ty det är Victor Hugo, som förer pennan. Skulle det gällt en konung, Gud vet, huru det skulle gått. Men det är fråga om en fattig man af folket. Han återkommer; fiskfångsten har varit ingen; nätena äro sönderslitna; båt, bragder och lif med plats räddade. Men då han lutar sitt hufvud mot sin hustrus bröst, under det hon berättar om den döda modren och de värlösa barnen, säger han:

C'est dit. Va les chercher!

Tiens, dit elle, en ouvrant les rideaux, les voila!

En skönare bild af moderskärleken och af den qvinliga ömheten skall man icke lätt återfinna. Det är kanske orätt att anmärka att skildringar af detta slag, i allmänhet skildringar, som andas en djupare känsla, hos V. Hugo äro sällsynta; ty de tillhöra öfverhufvud icke den franska poesin. V. Hugo har tidigare kanske mera än någon annan Fransk skald öfverlemnadt sig åt känslans inspirationer – i den samling lyriska dikter, som förer titeln *Feuilles d'Automme*. Men i här ifrågasvarande dikter synas de vara sällsynta.

Men äfven den, hvilken en poesi icke tillfredsställer, som icke innebär något för tanken upplyftande eller känslan anslående, söker här icke förgäfvades det ena eller det andra. Huru tendentiös än skildringen stundom är i den mening, att skalden med förkärlek uppsöker menskliga lifvets nattsida, ger han i någon orakelartad reflexion, som antyder det helas andemening, tillräckligt ämne åt eftertanken; och ögat träffas stundom liksom af en blix, hvilken med ett visst magiskt sken belyser ett helt tidevarfs sträfvanden. I det hela råder ett förunderligt lif, dramatisk rörlighet och lyrisk flygt i den mest förvånande skiftning, som ovilkorligt rycker läsaren med sig. Titeln talar om »epopeer», och den yttre formen är väl för det mesta episk, med alexandrinens tunga versmått; men i sjelfva verket utgöra de ställen, öfver hvilka något episkt lugn lägrat sig, snart försvinnande hvilopunkter.

J. V. S.

36 »ENTHUSIASMEN ÄR OFTA EN TÄCKMANTEL FÖR RÅHET OCH BRIST PÅ VERKLIG BILDNING.» –

Litteraturblad n:o 11, november 1859

Med icke ringa tvekan vända vi våra anmärkningar mot den skrift, ur hvilken dessa ord äro lånade. Desamma och, hvad med dem sammanhänger, hade vi gerna önskat lemna obemärkt. Men det offentliggjorda ordet innebär alltid ett anspråk på erkännande, desto större, ju mera aktad dess uttalare är. Och då redan de ifrågasvarande orden af ett annat blad blifvit återopade – vid detta blads tendenser naturligtvis